

ชื่อสารนิพนธ์	: ศึกษาพัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของ พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช
ผู้วิจัย	: นางเอี่ยมอร ชลวร
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	: ดร. ศศิวรรณ กำลังสินเสริม, กศ.บ., พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันเสร็จสมบูรณ์	: ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาเรื่องปจฺจนา-วิสังขนาในพระพุทธศาสนาและเพื่อศึกษาพัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ปจฺจนา-วิสังขนาเป็นวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ใช้สอนพระสงฆ์และบุคคลทั่วไปมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เป็นวิธีการสอนที่ทรงใช้มากที่สุด มีประโยชน์ที่สุด เพราะทำให้ผู้ฟังได้ความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนและยังเป็นวิธีการที่เป็นต้นแบบให้มีการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เข้าได้กับทุกบริบทและสังคม

ส่วนรูปแบบวิธีการสอนแบบการถามตอบของพระปราโมทย์มี ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก คือการเทศน์ช่วงเช้าในระหว่างเวลา ๐๗.๓๐ น. ถึง ๐๘.๐๐ น. ขั้นตอนต่อไป คือ การที่ผู้เรียนส่งการบ้านในช่วงสาย ระหว่างเวลา ๐๘.๔๕ น. ถึง ๑๐.๐๐ น.

ขั้นตอนที่ ๑ การเทศน์ในช่วงเช้าพระปราโมทย์มีคำสอนที่เกี่ยวกับหลักการภาวนาและแนวทางในการปฏิบัติ โดยหลักของการภาวนานั้นจะมีคำที่เป็นกุญแจสำคัญ คือ “การมีสติรู้กายรู้ใจตามความเป็นจริงด้วยจิตที่ตั้งมั่นและเป็นกลาง” ซึ่งการปฏิบัติขั้นแรก คือ สอนให้เกิดความรู้สึกตัวขึ้น เมื่อรู้สึกตัวเป็นแล้วให้ย้อนมาดูจิต การดูจิตเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาให้จิตเดินไปสู่การเจริญปัญญาได้ หลักในการดูจิตนั้นมี ๓ ขั้นตอน คือ (๑) ต้องดูให้ถึงจิต หมายถึง ต้องรู้ให้ถึงตัวสภาวะของจิตใจจริงๆ ที่เป็นปัจจุบันอารมณ์ (๒) ต้องดูให้เป็น หมายถึง การดูจิตที่ถูกต้องต้องรู้ให้ถูกต้อง ๓ กาล ได้แก่ (๒.๑) อย่าไปดักรู้ หมายความว่า การทำวิปัสสนาจะไม่ไปดักดูว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น แต่ให้ความรู้สึกเกิดขึ้นก่อนแล้วค่อยรู้ (๒.๒) ระหว่างดูจิต หมายถึง อย่าถาลงไปจ้อง ให้ดู

ด้วยจิตที่สบายๆ (๒.๓) เมื่อรู้แล้ว หมายถึง เมื่อเห็นสภาวะใดๆ เกิดขึ้น อย่าแทรกแซง และ (๓) ต้องค่อยๆ หมายถึง การดูจิตนั้นจะต้องค่อยๆ หรือตามรู้เรื่อยๆ

เมื่อดูจิตเป็นแล้วบทเรียนที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้มี ๓ บทเรียนด้วยกันคือ (๑) เรียนเรื่องสติศึกษาเพื่อให้เป็นผู้มีสติที่เป็นปกติ (๒) เรียนเรื่องจิตตศึกษา เพื่อให้รู้ความจริงว่า จิตชนิดไหนเป็นกุศล จิตชนิดไหนเป็นอกุศล ปัญหาที่เกิดจากจิตที่เป็นกุศล หมายถึงการมีสติที่เป็นสติอัตโนมัติ คือสติที่เกิดขึ้นได้เองอย่างต่อเนื่องจึงจะทำให้จิตตั้งมั่น (สัมมาสมาธิ) (๓) เรียนเรื่องปัญญาศึกษาเมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว จะทำให้เห็นไตรลักษณ์ การเห็นความจริงมีเป้าหมาย คือบรรลุธรรมตามลำดับ ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์

จากบทเรียนในการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น เมื่อผู้เรียนนำไปฝึกปฏิบัติแล้ว จะนำเนื้อหาหรือการปฏิบัติและข้อสงสัยต่างๆ ของตนเองมาถาม ซึ่งเรียกว่า การส่งการบ้าน เป็นขั้นตอนที่สองของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช โดยคำว่า “ส่งการบ้าน” เป็นศัพท์ที่ใช้กันในหมู่คนภวานาที่สวนสันติธรรม เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนหรือผู้ภวานานั้นมีพัฒนาการในการปฏิบัติเป็นเช่นไร จากการศึกษาพบว่า แนวทางวิธีการสอนที่เป็นการถามตอบได้รับความนิยมอย่างสูง เพราะเป็นการภวานาที่ผู้เรียนเห็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นจริงได้ด้วยตนเอง เนื่องจากสภาวะธรรมหรืออารมณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการเรียนรู้รูปนามหรือกายใจของตนเอง ผู้เรียนได้นำไปทดลองปฏิบัติและเห็นพัฒนาการในทางดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบนี้มีพัฒนาการมาจากพุทธวิธีการสอนที่ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทาง มิได้มีวิธีการที่ต่างจากแนวทางที่พระพุทธองค์สอนไว้และความพยายามของพระปราโมทย์ ปาโมชฺโช คือ การตอบแทนบุญคุณของพระพุทธเจ้าและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อนำพาผู้คนให้พ้นทุกข์ได้พบความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคตและความสุขในการบรรลุธรรมในที่สุด